

д/д	Сум хийдийн нэр:	1. Бамбар Эрдэнийн хүрээ	2. Гандандаржаалин хийд /Авзагын хүрээ/	3. Давхарын хийд	4. Харганатын хийд	5. Цахир хурал
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Авдарбаян	Авзага	Авзага	Авзага	Баянбараат
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/	Сумын төвөөс 10 км зайд Цагаан чулуут хэмээх газар оршдог.	Аймгийн төвөөс 10 орчим өртөө, сумын төвийн захиргааны дэргэд байдаг.	Аймгийн төвөөс 8 өртөө, тус сумын зах орчим Долоон худаг хэмээх оршдог.	Аймаг ба тус сумын хооронд оршдог.	Сумын төвөөс 30 км зайд байдаг.
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- Төр гэрэлтийн 26-р он - 1937 оны 12 сараас лам нар нь хөдөө гарсан учир эзэнгүй болсон.	- Байгуулагдаад 311 жил болсон.	- Байгуулагдаад 185 жил болсон.	- Байгуулагдаад 183 жил болсон.	- 1733 оны шороон морин жил
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Бамбар Эрдэнийн 5-р лам Агваанлуvsсандондов		Ширбазар	Ширбазар	Санрав
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сум дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/	8 - сум 1, дуган 4 - дацан 3	6 - дацан 6	1 - дуган 1	7 - сум 1 - дацан 6	
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/	Барилгыг модоор үйлдсэн, чанар дунд.		Барилгыг модоор үйлдсэн.		
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	146 ламтай. Байнга шавилан суудаг.	315 ламтай. Байнга суудаг 235, бусад нь цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг. - гавж 36 - аграмба 52 - маарамба 17	10-аад ламтай. Байнга суудаг 2, бусад нь цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	45 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	49 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/	Жүд, Гүнгрэг, Мамба	Жүд, Мамба, Цанид, Дүйнхор, Хайлан, Гүнгрэг,		Жүд, Мамба, Цанид, Дүйнхор, Хайлан, Гүнгрэг,	
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан		- майдар эргэдэг.			- майдар эргэдэг.
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	- адуу 29, үхэр 12, тэмээ 3, ямаа 16 - 500 кв м дэвсгэртэй.		- барилгын дэвсгэр 9 м	- барилгын дэвсгэр 9 м	6 /Гуен/ - 50 кв м дэвсгэртэй.
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сум хийдийн нэр:	6. Шадивлан хийд	7. Дашчойнхор хийд	8. Дамбадаржаа хийд	9. Дарьяабал хийд	10. Дашчойнхорлон хийд /Тонхилын хүрээ/
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Баянзүрх	Баянзүрх	Баянзүрх	Баянцогт	Батсүмбэр
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/					
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- Өөрсдийн сайн дураар өргөдөл бичин тарсан учир хаагдсан.	- 1938 оны 5 сараас лам нар нь хар болсон ба хөдөө гарсан учир эзэнгүй болсон	- Өөрсдийн сайн дураар өргөдөл бичин тарсан учир хаагдсан.	- Хэвт ёсны 3-р он	- Байгуулагдаад 200 гаруй жил болсон.
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр				Янзов лам	
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сум дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/	7 - дуган, сум 6 - дацан 1	7 - дуган, сум 7 /байшин 14, хашаа 7/	16 - дуган, сум 16 /байшин 22, хашаа 5/	17 - дуган 4 /Цогчин, Цанид, Дарь эх/ - суврага 13	5 - дуган, сум 5, байшин 3
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/				Барилгыг модоор үйлдсэн	Барилгыг модоор үйлдсэн.
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/				12 ламтай.	31 ламтай.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/					
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан					
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл				4 - дуганы хэмжээ хааш хаашаа 23 алд	
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сум хийдийн нэр:	11. Үдлэг /Өдлөг/-ийн хүрээ /Дашдэжээлэн/	12. Шадавдаржаалин хийд	13. Бүрхийн зүүн хийд	14. Эрдэнэ Хамбын хүрээ	15. Шадавдаржаабандэлэг хийд
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Батсүмбэр	Бүрэгхангай	Бүрэгхангай	Бүрэгхангай	Бүрэн
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/	Аймгийн төвөөс 25 км зайд Үлдэг хэмээх газар оршдог.				
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- Байгуулагдаад 180 гаруй жил болсон.	- Найралт төвийн 8-р он	- 12-р жарны цагаан нохой жил	- 1626 он	- 14-р жарны шороон туулай жил бөгөөд европын 1818 он
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Баатар бэйл	Туслагч тайж Пунцагравдан	Тайж Пунцагравдан	Эрдэнэ хамбын анхдугаар дүр	Санжаадоржийн хөвгүүн Юндэндорж ван
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сум дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/	9 - дуган 2 - дацан 7	7 - дацан 6 - суврага 1			9 - сум 4, дуган 5
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/			Барилгын чанар сайн. Байнга шавилан суудаг.	Барилгын чанар сайн.	Барилгыг мод, туйпуугаар үйлдсэн
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	30 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.		355 ламтай. 18 наснаас доош 139 Аграмба, дооромбо, маарамба, гавж бүгд 59	331 ламтай. 18 наснаас доош 101. Байнга суудаг.	136 ламтай.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/	Жүд, Мамба, Цанид, Дүйнхор, Хайлан, Гүнгрэг	Мамба, Зурхай, Цанид, Жүд, Дүйнхор, Гүнгрэг,			
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан		- Цагаан өвгөн, Азар гэх мэт - Сар бүрийн 9-нд Майдар эргэдэг.			
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	1 /Бургалтай/		- 400 кв м дэвсгэртэй.	- 550 кв м дэвсгэртэй.	- сум 7 жан, дуган 16 жангийн хэмжээтэй
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сүм хийдийн нэр:	16. Өршөөлтийн сүм /Соднамлан хийд/	17. Төхөмийн хийд	18. Дандарлин сүм	19. Самадлин хийд	20. Норовчоймболин хийд /Мишиг гүний хүрээ/
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Бүрэн	Бүрэн	Дашинчилэн	Дашинчилэн	Дэлгэрхаан
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/					
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- Шороон үхэр жил буюу байгуулагдаад 49 жил болсон. - 1938.01 сараас ном болон уншлагагүй болсон учраас лам нар нь сайн дураар тарж эзэмших хүнгүй болсон.	- 1818 он - 1938.04 сараас ном болон уншлагагүй болсон учраас лам нар нь сайн дураар тарж эзэмших хүнгүй болсон.		- 1842 он	- Сайшаалт Ерөөлтийн 18-р он
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Чойжил	Юндэндорж		Гавьж Соном	Засаг гүн Мишигдорж, Цэрэнжав
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сүм дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/	2 - дуган 1, сүм 1	7 - дуган 3, сүм 4 - байшин 2, эсгий гэр 2		1 - модон байшин 1	12 - дуган 3, сүм 2 - дацан 9
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/	Барилгыг мод, туйпуугаар үйлдсэн.	Барилгыг туйпуугаар үйлдсэн.		Барилгыг шавраар барьсан.	
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	49 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	120 ламтай. Байнга суудаг.	20 ламтай. Үүнээс 18-45 хүртэлх 7, 45-аас дээшхи 13		382 ламтай. Байнга суудаг.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/					Ламиран, Хайлан, Чойр, Манба, Жүд, Югоо, Дүйнхор, Гунгаа,
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан					
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	- бод мал 31 - 40 кв м дэвсгэртэй. - мал аж ахуй эрхэлнэ.			1 - гэр 1	- 500 кв м дэвсгэртэй.
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сүм хийдийн нэр:	21. Чойрын хийд	22. Туул гүний хүрээ /Пунцагдэчиндаржаалин хүрээ/	23. Цэгээний хийд	24. Ар толгод /Артулгат/-ын хийд	25. Дашчойнхорлин хийд
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Дэлгэрцогт	Лун	Лун	Лун	Мандал
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/	Аймгаас 7 өртөө, сумаас хагас өртөө зайд оршдог.	Сумын төвөөс 70, аймгийн төвөөс 190 км зайд оршдог.		Бор хөндий хэмээх газар оршдог.	Түнхэлийн голын ойролцоо оршдог.
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он		- Байгуулагдаад 292 жил болсон.	- 1834 оны шороон луу жил	- 1843 оны модон луу жил	- 200 жилийн өмнө
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Амбан дайчин, гүн Сүжиг нарын шийдвэрээр гавж Чултэм, Дандар, Лувсан, Догсом, Хайман нар	Өндөр гэгээний дүү Жамбалдорж тайж	Сайн ноён хан аймгийн Сайд вангийн хошууны Лувсан	Сэцэн хан аймгийн Сан бэйсийн хошууны Галсандондог, мөн Их шавийн Дамчай	Мангалжав, Данзан нар Хонгор засаг хэмээгчийн удирдлага шийдвэрээр.
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сүм дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/	24 - сүм 12, дуган 12	11 - дуган 6 - дацан 5	1 - дуган 1		
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/		Барилгыг модоор үйлдсэн.	Барилгыг модоор үйлдсэн.		
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	354 ламтай. Үүнээс 18-аас дээш 300, 18-аас доош 54, байнга суудаг 200.		12 ламтай.	14 ламтай.	
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/		Чойр, Жүд, Цогчин, Дүйнхор, Эмч нар			
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан					
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	6 /Сүм, Шинэ шавийн, Цоржийн, Хорины, Цахиурт, Эмт/ - тэмээ 3, адуу 9, үхэр 6, хонь 5 - 400 кв м дэвсгэртэй. - мал аж ахуй эрхэлнэ.		1 /Цэнгэл/ - байшин 3, гэр 2, хашаа 1	4 /Энх, Цагаан толгой, Улаантолгой, Өвөртулгат/ - хонь 1, үхэр 1 - гэр 1, байшин 2	
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сүм хийдийн нэр:	26. Дэжидпэлжээлэн хийд	27. Бандидчойлин хийд	28. Дашдаржаалан хийд	29. Дэчинчойлон хийд	30. Хэрлэнгийн зүүн хүрээ /Дөчит ламын хийд/
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Мандал	Мандал	Мандал	Мандал	Мөнгөнморьт
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/	Хэрхийн өвөр хэмээх газар оршдог.				Сумын төвөөс 20 км зайд Улиятай хэмээх газар оршдог.
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- 110 жилийн өмнө байгуулсан.	- Байгуулагдаад 52 жил болсон.	- Байгуулагдаад 43 жил болсон.	- Байгуулагдаад 90 жил болсон.	- Энх-Амгалангийн 5-р он ба төмөр туулай жил - 1938 оны 5 сарын 22-ноос лам нар нь сайн дураар хар болсноос эзэнгүй болсон.
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Да лам Даш	Жүгдэр лам	Эмч Цэрэндорж, гэлэн Даржаа	Нутгийн сүсэгтэн ардуудаас	Дархан чин ван Гомбодорж
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					Гол сахиус нь Гомбо, Мангал
6	Байгууламжийн тоо: - сүм дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/	2 - дуган 1 - дацан 1				9 - дуган 3 /Зүүн бүрх/ - дацан 6
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/	Барилгыг модоор үйлдсэн.	Барилгыг модоор үйлдсэн.			Барилгын чанар дунд.
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	20 гаруй ламтай.	5 ламтай.	15 ламтай.	6 ламтай..	321 ламтай. Байнга шавилан суудаг.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/	Дашдаржаалан				Югоо, Жүд, Дүйнхор, Ламиран, Зурхай, Майдар
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан					
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл		- модон байшин 1			1 /Хайлан, Гомбо/ - адуу 13, үхэр 35, хонь 1, ямаа 1 - 600 кв м дэвсгэртэй. - мал аж ахуй эрхэлнэ.
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сум хийдийн нэр:	31. Хайлангийн хурал	32. Шаргатын хийд /Дашлиг/	33. Байшинтын хурал	34. Их хийд /Цогтравжаалин хийд/	35. Зунаг /Зоног/ гэгээний хийд /Дашгэмпил хийд/
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Нялга	Өнжүүл	Өндөрсант	Сайнцагаан	Сайнцагаан
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/	Сумын төвөөс 1, аймгийн төвөөс 179 км зайд оршдог.		Сумын төвөөс 2 км зайд оршдог.		
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он		- 1873 он		- 1696 он бөгөөд Энх - Амгалангийн 36-р он	- 1695 он бөгөөд Энхамгалангийн 35-р он
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр		Зурхайч Галсан		Үйзэн тайж	Хар малгай Гончиг
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сум дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/		3 - дуган 3		18 - дуган 8, сум 5 - дацан 5	5 - дуган 3, сум 2
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/		Барилгыг модоор үйлдсэн.		Барилгыг мод, чулуу ба туйпуугаар үйлдсэн.	
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	Байнга суудаг ламгүй, Чойрын хүрээний лам нараас хурал хурдаг.	52 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	39 ламтай.	151 ламтай.	71 ламтай.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/				Чойр, Дарь эх, Гүнгрэг, Жамсран, Бизьяа,	
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан					
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	3 - үхэр 24, хонь 28, ямаа 2 - 280 кв м дэвсгэртэй. - мал аж ахуй эрхэлнэ.	4 /Шинэ усны, Салгын, Хорин, Тавин/ - 40 кв м дэвсгэртэй.	- эсгий гэр 2		2 /Нарийны, Хорин/
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сум хийдийн нэр:	36. Үйзэн ахай хийд	37. Зоогоогийн хийд	38. Зүүн Чойрын хийд	39. Манзуширийн хийд	40. Баруун Ганжуур хийд
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Сайнцагаан	Сайнцагаан	Сүмбэр	Сэргэлэн	Угтаал
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/	Бурхант хэмээх газар оршдог.	Зоо /Зоо хэмээх ус/ хэмээх газар оршдог.	Сумын төвөөс 30 км, аймгийн төвөөс 220 км зайд Жаргалан уулын өвөрт оршдог.	Сумын төвөөс 40, аймгийн төвөөс 60 км зайд оршдог.	Сумын төвөөс 30, аймгийн төвөөс 240 км зайд оршдог.
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- 1768 он буюу Тэнгэрийг тэтгэгч хааны 33-р оны шороон хулгана жил	- Энх-Амгалан хааны 33-р оны модон гахай жил	- Тэнгэрийг тэтгэгч хааны 43-р он ба 13-р жарны шороон нохой жил	- Энх-Амгалангийн 34-р оны модон гахай жил /1749 он/ - 1937 онд нураасан	- Шороон хонин жилд байгуулсан. /1871 он/ - 1938 оны 6 сараас лам нар нь хөдөө гарсан ба хар болсон учир эзэнгүй болсон.
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Сандаг үйзэн	Мэргэн вангийн хошууны тайж Хаймчиг	Засаг бэйл Дагдандорж, лам Гончигдампил	Манзушир лам, хувилгаан Агваанлуvsанжамбалданзан	Эрдэнэцогт, Жамъяндагва
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн		Гомбо, Намсрай бурхан	Дэмчигдорлиг, Чойн, Гаанжуур		
6	Байгууламжийн тоо: - сум дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/	9 - дуган 4, сум 2 - дацан 3	4 - их сум 1, бага сум 2, дуган 1	11 - дуган 7 - дацан 4	10 - дуган 2 /Цогчин, Цанид/ - сум 2 /Дашчойнхорлин, Өвгөн Лаврин, Сувраган сум, Сэрүүн Лаврин/ - дацан 6	14 - дуган 5, байшин 6 - дацан 3
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/	Барилгыг модоор үйлдсэн.		Барилгын чанар сайн.	Барилга нь төвд, төвд-монгол, монгол хийцтэй, тоосго, мод, чулуугаар барьсан, чанар сайн.	Барилгыг модоор үйлдсэн, чанар дунд
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	1929 онд 100 гаруй ламтай байсан. Одоо 78 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	168 ламтай. Байнга шавилан суудаг.	228 ламтай. Байнга шавилан суудаг.	94 ламтай. Байнга суудаг.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/	Манлан, Хайлан, Нүгнэй		Зодов /Жодов/, Чойр, Мамба, Дүйнхор	Дашчоймбол, Жүд, Мамба, Цанид, Бадам ёго, Мангал	Их Ламиран, Дүйнхор, Эвийн ламиран
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан			- Чойжин, Ямандагва, Цагаан өвгөн, Хуушаан хаан, Азар		
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	4 /Нүгнээ, Чогчин, Хайлан, Манал/ - 60 кв м дэвсгэртэй.	3 /Жүд, Хайлан, Гол/ - байшин 1	3 /Чойр, Мамбын зул, Дүлээд/ - хонь, ямаа бүгд 130, бод мал 120 - 900 кв м дэвсгэртэй.	2 - 500 кв м дэвсгэртэй.	3 - адуу 2, үхэр 2, хонь 100 - 500 кв м дэвсгэртэй. - мал аж ахуй эрхэлнэ.
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сүм хийдийн нэр:	41. Зүүн Ганжуур хийд	42. Арцатын хурал /Дашпунцаглин/	43. Арбулагийн хурал	44. Дэжидчойлин сүм	45. Баруун Чойрын хийд
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Угтаал	Угтаалцайдам	Угтаалцайдам	Угтаалцайдам	Цагаандэлгэр
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/	Сумын төвөөс 15, аймгаас 225 км зайд оршдог.		Сумын төвөөс 30 км зайд оршдог.		Сумын төвөөс 30, аймгийн төвөөс 250 км зайд Шивээ уулын өвөрт оршдог.
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- Байгуулагдаад 224 жил болсон. /Европын 1713 он/ - 1938 оны 6 сараас лам нар нь хөдөө гарсан ба хар болсон учир эзэнгүй болсон.	- Төр гэрэлтийн 26-р он, Европын 1758 онышороо барс Жил		- 13-р жарны төмөр хонин жил бөгөөд европын 1751 он /байгуулагдаад 184 жил болжээ/	- Тэнгэрийг тэтгэгч хааны 19-р оны модон нохой жил /Байгуулагдаад 112 жил болсон/
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Тавнаг	Лам Буяндэлгэр, Бордагва	Их хүрээний Сангай аймгийн Бордагва /Хардагва/ лам		Лам Жамбалданзан
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сүм дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/	4 - дуган 2, байшин 2	1 - дуган 1, байшин 2, гэр 1	1 - дуган 1, байшин 1, гэр 1	6 - дуган, сүм 4 - дацан 2	6 - дацан 6
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/	Барилгыг модоор үйлдсэн, чанар дунд.	Барилгыг модоор үйлдсэн.	Барилгыг модоор үйлдсэн.		Барилгын чанар сайн.
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	96 ламтай. Байнга суудаг.	35 ламтай. - гавж 1	35 ламтай.	51 ламтай.	620 ламтай. Байнга шавилан суудаг.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/				Хайлан, Дүйнхор	Цанид, Мамба, Майдар, Дүйнхор, Жүд, Ламиран
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан				- Цагаан өвгөн Азар, Хуушаан цамыг бүжнэ. - Майдар эргэдэг.	
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	2 /Гучид, Ганжуур/ - адуу 20, үхэр 4, тэмээ 6, хонь 79 - 500 кв м дэвсгэртэй. - мал аж ахуй эрхэлнэ.		1 /Жалгын/ - хааш хаашаа 30 чи ба 25 кв м дэвсгэртэй.		4 /Цогчин, Цахир, Лам/, - 900 кв м дэвсгэртэй.
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сум хийдийн нэр:	46. Бодь Их-Амгалант сум	47. Зуутын хийд /Гандандаржаалин хийд/	48. Үнстэйн хийд /Гандангунгаалин хийд/	49. Жанчивлан хүрээ /Чултэмжанчивлан хийд/	50. Сангийн далай хийд /Дамбадаржаалин хийд/
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Цагаандэлгэр	Цагаан-Овоо	Цагаан-Овоо	Эрдэнэ	Эрдэнэдалай
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/	Ундрага хэмээх газар оршдог.	Сумын төвөөс зүүн тийш 1 өртөө, аймгийн төвөөс урагш 9 өртөө зайд оршдог.	Сумын төвөөс 5 км зайд оршдог.	Сумын төвөөс 25, аймгийн төвөөс 70 км зайд Цохио хэмээх газар оршдог.	Сумын төвөөс 10 км зайд оршдог.
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- Тэнгэрийг тэтгэгч хааны 19-р оны модон нохой жил	- Энх-амгалан хааны 44-р оны модон тахиа жил	- 1808 он	- Сайшаалт Ерөөлтийн 12-р оны гал туулай жил /байгуулагдаад 131 жил болсон/ - 1938 оны 4 сараас лам нар нь хар болсон ба хөдөө гарсан учир эзэнгүй болсон	- Түгээмэл элбэгтийн 3-р оны харагчин үхэр жил /байгуулагдаад 131 жил болсон/
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Равжамба лам Гунгаажанцан, өглөгийн эзэн Цэцэн хан аймгийн хунтайж Ядамжав	Лувсанпэрэнлэй гэгээн	Гавж Цэвэг	Тэргүүн тайж Мөнх	Түшмэл Тогтох, лам Хандбаяр
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн			Гол шүтээн нь Таантр		
6	Байгууламжийн тоо: - сум дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/	3 - дуган 2 /Чойр, Лавиран/ - дацан 1	8 - сум 2 - дуган 6	2 - сум 5 /Майдар, Дарь эх, Манал, Чойр, Дордов/, - дуган 2 /Цогчин, Ламиран/ - дацан 2	11 - дуган 2 - дацан 9	2 - дуган 2, байшин 2, гэр 1
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/	Барилгыг модоор үйлдсэн.	Барилгыг мод болон туйпуугаар үйлдсэн, чанар муу.	Барилгыг мод болон туйпуугаар үйлдсэн, чанар муу.	Барилгын чанар дунд.	Барилгыг туйпуугаар үйлдсэн, чанар дунд.
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	691 ламтай.	161 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	158 ламтай. Байнга шавилан суудаг.	149 ламтай. Байнга шавилан суудаг.	185 ламтай. Байнга суудаг.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/	Цанид		Дэмчиг, Дүйнхор	Жүд,	
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан					
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл		- барилгын нийт дэвсгэр нь 18 жан буюу 270 кв м дэвсгэртэй.	2 /Ламиран, Дарь эх/ - адуу 3, үхэр 1, тэмээ 5, хонь 59, ямаа 17. - 250 кв м дэвсгэртэй.	4 /Булнай, Жүд, Баянбулаг, Өргөнбулаг/ - 340 кв м дэвсгэртэй.	1 /Хатан ус/ - адуу 2, үхэр 7, тэмээ 6, хонь 33, ямаа 13. - 300 кв м дэвсгэртэй. - мал аж ахуй эрхэлнэ.
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сүм хийдийн нэр:	51. Зодын хурал	52. Дашдаржаалан хийд /Давсанбулагийн хүрээ/	53. Чойннамдагдэжээлин хийд /Чойннамданчилин хийд/	54. Пунцагдэчиндаржаалин хүрээ	55. Гунгрэгийн хийд
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Эрдэнэдалай	Эрдэнэсант	Эрдэнэсант	Сум тодорхойгүй	Сум тодорхойгүй
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/	Гандан хэмээх газар оршдог.	Сумын төвөөс 10 км зайд оршдог.	Сумын төвөөс 10 км зайд Оргяч /Оргяч/ хэмээх газар оршдог.	Хөгшний гол хэмээх газар оршдог.	Есөн зам хэмээх газар оршдог.
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- 14 /1924/-р он	- Бадаргуулт төрийн 18-р оны улаагчин гахай жил	- Бүрэн засагчийн 7-р он, Модон хулгана жил	- 291 жилийн өмнө Улаагчин гахай жил	- Бадаргуулт төрийн 33-р он
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Тус сумын 10-р багийн харъяат Ш.Лүйжанцан, Лодоншарав	Хувилгаан Галсанжамц	Гавж Лувсанбалдан	Сэдшир бэйлийн нэгдүгээр хүү Цэвэл тайж	
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сүм дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/	1 - дуган 1	13 - дуган 2 - дацан 1 - суврага 10	2 - дуган 2	1 - дуган 1	
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/		Барилгыг модоор үйлдсэн.	Барилгыг шавар, чулуугаар үйлдсэн.		
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	9 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	136 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг. - гавж 11 - аграмба 7	98 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг. - гавж 3		Байнга суудаг ламгүй, цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/		Дүйнхор,		Цогчин	
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан					
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	2 /Лов, Цавчир/ - 30 кв м дэвсгэртэй.	2 /Гунгаа, Чогчид/ - 200 кв м дэвсгэртэй	- 2 толгой малтай. - 300 кв м дэвсгэртэй - мал аж ахуй эрхэлнэ.		
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сум хийдийн нэр:	56. Бизъяа хийд	57. Түйсамдаржаалин хийд /Түдэв гүний хүрээ/	58. Пунцагдаржаалин сум /Тариачны сум/	59. Дэчинодсулан хийд	60. Түвдэншадивлан хийд /Цоржийн хүрээ/
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Сум тодорхойгүй	Сум тодорхойгүй	Сум тодорхойгүй	Сум тодорхойгүй	Сум тодорхойгүй
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/		Сумын төвөөс баруун зүгт нэг өртөө илүү зайд оршдог.		Сумын захиргаанаас зүүн хойш 5 алд хир газарт оршдог.	Сумын төвөөс 1 өртөө, Улаанбаатараас 7өртөө зайд оршдог.
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- Төр гэрэлтийн 15-р он	- Байгуулагдаад 92 жил болсон.	- Байгуулагдаад 100 гаруй жил болсон		- 1800 он
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Аграмба Торчай	Пунцагтоо гүн, Вандан дэд лам		Авай гэлэн	Чойдог, засаг Дамдинжав нар
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сум дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/		4 - дуган 4	1 - дуган 1	1 - дуган 1	
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/			Барилгыг модоор үйлдсэн.	Барилгыг модоор үйлдсэн.	
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	Байнга суудаг ламгүй, цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	94 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	61 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	39 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	38 ламтай. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/					
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан					
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл		- үхэр 3, хонь 10 - мал аж ахуй эрхэлнэ.	- хонь 25, үхэр 2 - мал аж ахуй эрхэлнэ.		- 45 чи
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сум хийдийн нэр:	61. Дашчойлин сум	62. Дондовчойнхорлин сум
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Сум тодорхойгүй	Сум тодорхойгүй
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/	Аймгийн төвөөс 6 өртөө, сумын төвөөс 2 өртөө, улсын хилээс 17 өртөө зайд оршдог.	Улаанбаатар хотын хойт зүгт Тариат хэмээх газар оршдог. Аймгийн төвөөс 3 өртөө зайд оршино.
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- 1917 он	- Байгуулагдаад 40 гаруй жил болсон.
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Лут ноён	Далай хутагт Лувсандагва, Их хүрээний Бизъяа цорж лам
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн		
6	Байгууламжийн тоо: - сум дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/	1 - суврага 1	19 - их сум 1, бага сум 1, гэр дуган 13, бага дуган 1, модон байшин 2, шавар пин 2
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/		Барилгыг мод, туйпуугаар үйлдсэн.
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	12 ламтай. Байнга суудаг ламгүй. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	68 ламтай. Байнга суудаг ламгүй. Цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/		- жилд 1 удаа майдар Эргэдэг
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан		
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	- 20 чи	- хааш хаашаагаа 15 алд
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн		
13	Бусад мэдээ баримт		